

## Verslag lezing 'Geld en genealogie, van mijt tot dukaat'

Door: Rob van der Kruk

4 april 2023

Op deze avond is de ledenvergadering van de afdeling gepland. Deze werd voorafgegaan door een presentatie van bestuurslid van de afdeling Rijnland en Kennemerland, Mauring Roest. Vanwege de afwezigheid van de voorzitter Ab Stikkelorum opent Jan Leeuwenhoek om 20.00 uur de vergadering en heet iedereen van harte welkom. Hij geeft het woord aan Mauring Roest voor zijn presentatie.



Als genealoog kun je er niet omheen, vóór de burgerlijke stand heeft bijna elke bron wel iets met geld te maken, maar wat zeggen de bedragen in al die stukken?

Deze presentatie ging over de ontwikkeling van het geld door de eeuwen heen. Na een korte inleiding werd uitleg gegeven over de periode van de Romeinen waarbij vooral ruilhandel

belangrijk was. Daarna volgde een uiteenzetting over hoe het muntstelsel in vroeger tijden in elkaar zat, gevolgd door het thema welke munten onze voorouders in hun beurs hadden en wat je ermee kon doen (oftewel welke waarde vertegenwoordigde het). De nadruk lag op de munten, de muntstelsels en de bronnen van Holland, Zeeland en het Nedersticht (Utrecht).

De oudste munten dateren rond 650 voor Chr. Het materiaal waarvan het gemaakt was werd *elektrum* genoemd en bestond uit een legering van goud en zilver. Er ontstond echter wel een probleem omdat er destijds geen vaste waardeverhouding was tussen goud en zilver. Inflatie en valsemunterij lagen op de loer!

Karel de Grote (\*747/748 - †814) heeft rond 800 na Chr. een standaard stelsel in het leven geroepen wat tot voor kort nog steeds bestond. De standaard luidde: 1 pond zilver = 20 schellingen. 1 schelling = 12 penningen, dus 1 pond = 240 penningen. In Engeland was dit stelsel nog tot 1971 in gebruik: pound (£) shilling (s) penny (d).

Tijdens de regeerperiode van Karel V en zijn zoon Philips II ontstond een ander stelsel. Het was de tijd waarin vooral Vlaanderen een grote economische positie had. Naast het Vlaams pond was er ook de Carolusgulden. Mauring gaf de verhouding aan van de rekenmunt Vlaams pond ten opzichte van de Carolusgulden:

- 1 Vlaams pond = 20 schellingen = 240 groten = 5760 mijten [nog maar ongeveer 60 gram zilver in 1795].
- 1 Schelling = 6 stuivers = 12 groten = 288 mijten.
- 1 Groot = 24 mijten; 1 Duit = 6 mijten.
- Notatie: £ 1:19:11(:23) of £ 1-19-11(-23)



Carolusgulden  
Diameter 34 mm  
Gehalte 833 ‰

Gewicht circa 23 gram.  
Zilver 19,2 gram

- 1 Vlaams pond = 6 Carolusgulden, dus £ 1 = f 6.
- In de zestiende eeuw wordt deze niet consequent aangehouden.
- 1 Carolusgulden = 20 stuivers = 40 groten = 160 duiten = 320 penningen [1550 19,2 gram Ag, 1900 10 gram Ag].
- 1 Stuiver = 2 groten = 4 oorden = 8 duiten = 16 penningen.
- 1 Schelling = 6 stuivers.
- Notatie: f 99:19:15 of f 99-19-15.

In 1816 ontstond de overgang naar het metrieke stelsel in het Koninkrijk der Nederlanden, dus van guldens, stuivers en penningen. In tijden van de Republiek waren er enkele munten in omloop: de penning (deze was zeldzaam en was van koper gemaakt); de duit (zeer veel voorkomend); de stuiver en meervouden (van zilver); de gulden en meervouden (ook van zilver) en de gouden dukaat (zeldzaam). Bovendien waren er in delen van de Nederlanden verschillende soorten stuivers in omloop (met ook verschillende waarden). Zo waren er bijvoorbeeld verschillen tussen

stuivers uit Groningen, Zeeland, Friesland, Nijmegen en Deventer). Dit moet voor o.a. de handel erg ingewikkeld zijn geweest. In 1816 werd afgesproken dat 1 gulden gelijk was aan 100 centen. Van koper bestonden er ½ cent, 1 cent, 2½ cent (vierduit), 5 cent (stuiver vanaf 1948). Van koper-nikkel bestond er een munt van 5 cent (stuiver van 1907 tot 1943). Van zilver bestonden er muntjes van 5 cent (stuiver tot 1887), 10 cent (dubbeltje), 25 cent (kwartje), 50 cent (halfje), 1 gulden, 2½ gulden (rijksdaalder). Tot slot waren er ook 2 gouden munten van 5 en 10 gulden. In zijn presentatie ging Mauring ook in op het inkomen van destijds. De vuistregel tussen 1600-1900 was simpel: men verdiende grofweg 1 gulden per dag. De inkomsten werden rond 1808 verdeeld in totaal 41 klassen. Tot de 41<sup>e</sup> klasse behoorden:

1. Gehuwden, geen of minder dan 3 Kinderen hebbende, wier verteeringen belopen f 200 tot f 250.
2. gehuwden, 3 en meerdere kinderen hebbende, van f 250 tot f 300 verteerende.
3. weduwen en weduenaars zonder kinderen en ongehuwden van f100 tot f 150 verteerende.
4. die een goe'dheid bezitten beneden f 300, zonder die inkomsten.

Des te lager de klasse, des te hoger het inkomen.

Verder ging Mauring ook in op de koopkracht van destijds. Brood en bier waren geprijsd in de orde van grootte van enkele stuivers. Kleding, (ijzeren) gereedschap in de orde van grootte van enkele guldens. Een huis vanaf circa 100 gulden; een boerderij met land rond f 12.500 en een stenen korenmolen rond f 25.000. Indirecte belastingen werden geheven op vooral luxe goederen zoals wijn, bier, vlees (geslacht), gemaal, zout, zeep, dienstboden, pruiken, dagbladen en vrijgezellen (trouwen en begraven). De directe belastingen (op inkomen en vermogen) bestonden uit: een 10<sup>de</sup> penning, 100<sup>ste</sup> penning enz. op vermogen. Dorpslasten werden over alle inwoners omgeslagen (haardsteden, vensters, deuren) of soms ook per hoofd. Overdrachtsbelasting betrof een 40<sup>ste</sup> penning + 10<sup>de</sup> verhoging.

Maurings presentatie werd gelardeerd met enkele dia's van oude munten en ook had hij zelf een verzameling oude(re) munten meegenomen. Na de presentatie werden nog diverse vragen beantwoord. Jan Leeuwenhoek bedankte Mauring Roest voor zijn heldere en interessante presentatie en werd de avond vervolgd met de ledenvergadering.